

HEROVER DE FORTENGORDEL

Concept Vesting Antwerpen

Ruimtelijk planologische ontwikkelingsmogelijkheden van de Brialmontforten rond Antwerpen

INLEIDING

DE FORTENGORDEL = UITWERKING STRUCTUURPLAN PROVINCIE

Het Ruimtelijk Structuurplan van de Provincie Antwerpen is goedgekeurd door de Vlaamse regering. Hiermee beschikt de overheid over een globale ontwikkelingsvisie voor de hele provincie. Het komt er nu op aan om een strategie te ontwikkelen om wat hier is uitgetekend, ook om te zetten in de praktijk. Als één van de eerste strategische projecten, koos het provinciebestuur voor de binnenste fortengordel rond Antwerpen, vooral omwille van het structurerend belang van de gordel op niveau van het stedelijk gebied Antwerpen.

Enerzijds kan de studie bijdragen tot concrete voorstellen voor de ontwikkeling van een belangrijk historisch patrimonium dat in de rand van de stad een grote rol zou kunnen spelen. Anderzijds kan deze voorbereidende studie later ook bijdragen in het concrete afbakeningsproces van het grootstedelijk gebied Antwerpen, een proces dat door de Vlaamse overheid gepland wordt voor 2002.

De studie naar de 'ruimtelijk planologische ontwikkelingsmogelijkheden van de binnenste fortengordel rond Antwerpen' werd uitbesteed aan Stramien cvba en uitgewerkt in nauw overleg met de provinciale diensten en een stuurgroep. In deze stuurgroep participeerden vertegenwoordigers van de verschillende gemeenten, van betrokken provinciale diensten (toerisme, cultuur), andere overheden (monumenten en landschappen, administratie wegen en verkeer) en een aantal externe partners (Stichting Vlaams Erfgoed, Simon Stevinstichting).

FORTENGORDEL = GRENSOVERSCHRIJDENDE AANPAK

De Europese programma's voor grensoverschrijdende samenwerking, zoals het EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling), vormden een tweede aanleiding voor de opmaak van de studie. Het is de bedoeling om in samenwerking met Nederlandse steden en provincies een aantal projecten in te dienen rond het militair-historisch erfgoed, een thema waarin de Europese geschiedenis sterk naar voor komt. De studie vormt mee de basis voor de uitwerking van concrete projecten rond restauratie, renovatie, herbestemming, culturele activiteiten, uitbouw van infrastructuur en dergelijke.

De studie eindigt dan ook met een aantal concrete voorstellen voor een gezamenlijk opgezette en gefaseerde aanpak en beheer van de hele problematiek van de fortengordel en de ruimtelijke samenhang in dit geheel.

Martine De Graef
Bestendig afgevaardigde
Maart 2002

COLOFON

OPDRACHTGEVER

Martine De Graef
Lutgarde Janssens
Katlijn Van der Veken
Herman De Pauw

Bestendig afgevaardigde

Provincie Antwerpen
Koningin Elisabethlaan 22
2018 Antwerpen

OPDRACHTHOUDER

Projectcoördinatie

Peter Vermeulen
Joris Van Gool

ir. architect
stedenbouwkundige-landschapsarchitect

Stramien cvba

Kronenburgstraat 34
2000 Antwerpen
tel: 03/248.54.02
fax: 03/248.50.71
email: info@stramien.be

Reflectie

Paul Van de Poel
Wim Kennis
Jef Vanreusel

architect-planoloog
socioloog-planoloog
architect-stedenbouwkundige

Projectmedewerkers

Julie Loeckx
Philippe Teughels

landschapsarchitect
ir. architect

STUURGROEP

Federale Overheid

Krijgsmacht, Sectie beheer infrastructuur

J. Vandenberghe

Diensten Vlaamse Gemeenschap

*ARP en ROHM Antwerpen
Monumenten en Landschappen
Administratie Wegen en Verkeer
Afdeling Natuur Aminor*

Viki Peeters; Peggy Totté
Francis Brenders
Frank Leys
Koen Deheegher

Diensten Provincie Antwerpen

*Cultuur
Toerisme*

Willem Aerts
Gina Gypen

Gemeentebesturen

*Antwerpen
Mortsel
Zwijndrecht
Edegem
Borsbeek
Wommelgem*

Frank De Bruyne; Paul Nagels; Walter Quiryne
Ann Thomas; Nest Lernout
Gunter De Muync; Gerda Raeymaekers
Kris Leysen
Jan Van Tiggelen
Werner Campenaerts

Partners

*Interreg III Benelux Middengebied
Stichting Vlaams Erfgoed
Simon Stevinsstichting
Universitaire Instelling Antwerpen*

Geert Penneman; Michaëlla Romanica
Annemie Rossenbacker
Piet Lombaerde; Robert Gils
J. Van Steenberghe, rector; Ilse Loots

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	1
COLOFON	2
DEEL 1: ANALYSE	5
1. FORTENGORDEL IN MILITAIR-HISTORISCH PERSPECTIEF	6
1.1 DE GROEI VAN ANTWERPEN	6
1.2 ANTWERPEN ALS MIDDELEEUWSE VERSTERKING	7
1.3 ANTWERPEN BINNEN DE SPAANSE OMWALLING	8
1.4 DE BRIALMONTOMWALLING	9
1.5 SCHAALVERGROTING EN SUBURBANISATIE	16
1.6 SYNTHESE : HISTORISCH BELANG VAN DE VESTING ANTWERPEN	18
2. DE RUIMTELIJKE STRUCTUUR VAN DE FORTENGORDEL	19
2.1 INLEIDING	19
2.2 ANALYSE VAN DE STADSRAND	20
3. DE FORTEN EN DE FORTENGORDEL	27
3.1 INLEIDING	27
3.2 BESCHRIJVING VAN DE FORTEN	28
3.3 DE FORTENGORDEL : SEQUENTIES LINKEROEVER-R11-MERKSEM	39
4. PLANNINGSCONTEXT	51
4.1 JURIDISCHE PLANNEN	51
4.2 BELEIDSPLANNEN	52
4.3 STUDIES	57

DEEL 2: VISIE, CONCEPTEN, VOORSTELLEN EN REALISATIE.....	60
1. VISIE EN CONCEPTEN	61
1.1 HEROVER DE FORTEN	61
1.2 VERDEDIG DE FORTEN	63
1.3 DE FORTENGORDEL, EEN FRONT	66
1.4 FORTEN BEZETTEN	70
2. CONCRETE VOORSTELLEN.....	74
2.1 GROOTSTEDELIJKE FUNCTIES	74
2.2 GORDEL.....	75
2.3 OVERZICHT PER FORT	79
2.4 SYNTHESE: DE FORTENGORDEL, BENADERING IN VERSCHILLENDE LAGEN	91
2.5 GEWENSTE RUIMTELIJKE STRUCTUUR VAN DE FORTENGORDEL	92
3. REALISATIE.....	93
3.1 NOOD AAN EEN BEHEERSSTRUCTUUR	93
3.2 INTERREG	94
3.3 VOORSTEL VAN AANPAK	96
LIJST VAN DE KAARTEN	98
LIJST VAN DE FIGUREN	100
LIJST VAN DE FOTO'S	102
BRONNEN	103